

Tomasz, Nałęcz

"Wojna 1920 roku na Mazowszu i Podlasiu", Janusz Szczepański, Warszawa 1995 : [recenzja]

Rocznik Mazowiecki 10, 229-230

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tomasz Nałęcz

Janusz Szczepański, *Wojna 1920 roku na Mazowszu i Podlasiu*, Warszawa 1995

Książka Janusza Szczepańskiego *Wojna 1920 roku na Mazowszu i Podlasiu* to praca pod każdym względem bardzo udana, ze wszech miar zasługująca na uwagę.

Autor jest doświadczonym badaczem najnowszych dziejów Mazowsza. Ma w swoim dorobku kilka liczących się publikacji książkowych oraz wiele artykułów, poświęconych szerokiemu spektrum tematycznemu. Spora część tych pozycji traktuje o początkach niepodległości i o wojnie 1920 r. na północnym Mazowszu. Recenzowana rozprawa stanowi bardzo udane podsumowanie tych badań.

Janusz Szczepański prezentuje się jako badacz w pełni ukształtowany, o wyrobionym, sprawnym warsztacie historycznym, znakomity zarówno w wywodach analitycznych, jak również w bilansach syntetycznych.

Godna książkowego opracowania jest również podjęta przez niego tematyka. Wojnie 1920 r. poświęcono wiele pozycji. Ciągłe jednak nieopracowane były jej losy na północnym Mazowszu i Podlasiu.

Autor przeprowadził imponującą kwerendę archiwalno-źródłową. Skrzętnie wykorzystał materiały przechowywane we wszystkich liczących się polskich archiwach. Dotarł również do archiwów lokalnych, na ogół pomijanych przez badaczy, co pozwoliło mu nie tylko z mikroskopową dokładnością odtworzyć wydarzenia na poziomie powiatu i gminy, ale również poczynić ustalenia istotne dla makroprocesu historycznego. Do takich stwierdzeń zaliczam ustalenia dotyczące zależności między narodowością ludności a stosunkiem do zajmujących Mazowsze wojsk Armii Czerwonej.

Ważnym atutem pracy jest oparcie jej na niedostępnych do tej pory dla polskich badaczy archiwaliach radzieckich.

Nie tak już spektakularnym, ale kto wie czy nie większym wysiłkiem było dotarcie przez Autora do ogromnej, a bardzo rozproszonej literatury okolicznościowo-wspomnieniowej. Wiele z tych pozycji to publikacje hagiograficzne. Autor potrafił jednak wyluskać z nich rzeczywisty obraz wydarzeń. Nie dał się zwieść treściom propagandowym. Nie mniej krytycznie wykorzystał publikacje pisane z diametralnie odmiennych, komunistycznych pozycji.

Praca, złożona z dziewięciu rozdziałów, podporządkowana została chronologicznej zasadzie narracji. Dzięki takiej konstrukcji Autorowi udało się odtworzyć cały dramatyzm wojny 1920 r. na Mazowszu, pokazać nie tylko bohaterstwo żołnierzy, ale również dokonujące się przewartościowania w zachowaniach i postawach ludności cywilnej.

Praca jest bardzo ważną pozycją w całej literaturze poświęconej początkom niepodległości. Za najcenniejszy jej wymiar uważam analizę postaw społecznych wobec komunistycznego systemu władzy.

Kto wie jednak, czy dla tysięcy czytelników najważniejszy nie okaże się jej walor regionalno-historyczny. Autor niezwykle sumiennie opisuje wydarzenia jednostkowe, oddaje zachowania wielu tysięcy ludzi, częstokroć wymieniając ich z imienia i nazwiska. Wiele mazowieckich rodzin znajdzie na kartach tej książki swych przodków, o których bohaterstwie, a sporadycznie i małości, do tej pory nie miało pojęcia.

Gorąco polecam lekturę tej pracy. Jest bowiem nie tylko nowym, liczącym się zapisem historiograficznym. Stanowi również swoisty most pamięci przerzucony pomiędzy współczesnością i przeszłością sprzed trzech czwartych stulecia. Całe społeczeństwo, a zwłaszcza wspólnoty lokalne i regionalne, dzięki takim mostom zyskują pełniejszy wymiar.